

Ferdinandy György

A ház

Úgy kellene mondanom: a kert, mert a ház, amit a szüleim ráépítettek, soha nem volt egészen a miénk. Ámbár, „ez az én házam!” – kiáltotta apám, amikor apósáék beleszóltak a dolgaiba. Nagyapa pedig – már a válóper idején – azt felelte, hogy „azt majd eldöntik az arra illetékesek”.

Mi, gyerekek nem sokat értettünk ebből a nyájas párbeszédből. Az azonban kétségtelen volt, hogy bármelyiküké is legyen a szülőházunk, az, hogy netán a miénk is lehetne, szóba se jöhetett.

Hogy az „illetékesek” hogy s mint döntöttek, lényegtelen. Röviddel az idézett szóváltás után katonák költöztek a házba, nagyapáék pedig szörnyethaltak a saját lakásuk romjai alatt.

A katonaság – a hadtáp –, mint mondták, kiigényelte apa rendelőjét. Majd rugalmasan visszavonult, amikor ez a ház is telitalálatot kapott. Apánk már eltűnt azokban az időkben, mi pedig – öcsémmel, húgommal, anyával – nem vonultunk vissza sehová. Takarítottuk a romokat.

Úgy képzeltük, hogy most már a miénk lesz ez a repeszek szaggatta, megtört szemű épület, ahol esernyőket nyitottunk a fekhelyek fölé, ha kint esett.

Hát nem, nem egészen. Még ekkor sem volt ilyen egyszerű a dolog. Amint odalent felszabadult a város, megérkeztek a kibombázott rokonok. Lajos bácsi, az építész, Kázmér, a felesége és a gyerekek. Belekerült egy évbe is, mire kiutáltuk őket. Akkoriban ilyenek voltak a rokoni kapcsolatok.

Alighogy magunkra maradtunk, kiigényelték a lakást. Beköltözött hozzánk egy rakás idegen. Ami minket illet, vidékre kerültünk. Anya pendlizett.

Azt sem sokáig. A minisztériumban, ahol dolgozott, „szolgálati érdekből” lefokozták. A két munkáspárt azokban a napokban egyesült, és anyánk nem lépett át vagy be, pontosan nem tudom. A lényeg, hogy még aznap felmentették. Ma ezt úgy mondanák, kirúgták. Fel is út, le is út, mehetett.

Mi pedig vissza, Budára. A házunkban – mert hiszen erről lenne szó – addigra már csak a garázs állt üresen. Oda hurcoltuk be a szekrényeket és a matracokat. Attól fogva ott laktunk, apa Topollinója helyén, különös háztulajdonosok.

Nem egyedül: velünk élt a kutya és a kecske, egy egész állatsereglet – mondtuk gúnyosan. Anyánk pedig mi mást tehetett, vett tíz darab kétforintos okmánybélyeget, és a három gyerek nevére íratta „dunaparti 8014/5 helyrajzi számú ingatlanát.”

– Mától fogva a tiétek! – jelentette ki büszkén, amikor bejegyzésre került ez a fura tulajdoni jog.

Mi persze kineveltük őt, ott lent, a garázsban, hálátlan kamaszok. Nem értetük, mire jó, ha ezentúl Budapest Székesfőváros Árvaszéke védi az érdekeinket, és nem anya. Pedig hát ennek a szerződésnek köszönhattük, hogy a nagy államosítások idején, amikor mások mindent elveszítettek, a mi házunk megmaradt.

Egy ilyen ingatlanban – a házat, ahol születtem, így nevezték a gyámok és az ülnökök – persze nem volt sok öröm. A budi és a vízcsap kint csepegett a gangon, fűteni – kémény nélkül – nem lehetett. Tetvesek voltunk, apró piros poloskák nyüzsögtek a falon. Mi ketten, öcsémmel egy emeletes vaságyban aludtunk, anya és a húgom lent a földön, lószőr matracon.

Múltak az évek, iskolába jártunk. Így fejeztem be a gimnáziumot.

* * *

Csoda-e, hogy amikor erre alkalom nyílt, szabadságharcos lettem én is, és odaát, a vadnyugaton folytattam a tanulmányaimat! Mondanom se kell: albérletekben. A tulajdonosságba egyszer már beletörött a fogam.

A helyem nem maradt sokáig betöltetlenül. Hamarosan húgom vőlegénye, Ernő költözött a garázsba. Az ifjú párnak ráadásul leánygyermek született.

Azokban az időkben nem lehetett csak úgy felmondani. Így jutott anyánk eszébe egy úgynevezett hármás lakáscsere: egy olyan ügylet, ami teljesen érthetetlen odaát, Nyugaton.

Az történt dióhéjban, hogy Sinka István, a koszorús költő ötödik felesége megbetegedett. Tüdőműtéten esett át szegényke, és mire kikerült a szanatóriumból, hites ura már másfelé terelgette a nyáját.

Egy szó, mint száz, kisebb lakást keresett a Déli pályaudvarra néző ötszobás helyett. Az utóbbit anyánk felajánlotta az egyik lakónknak, Kiséknek. Nekik mi foglaltuk el a helyüket, Sinkáné pedig az üresen maradt garázsba költözhetett.

1958. május elsején anyámék fent voltak újra az emeleten! Ezt a bekezdést még egyszer el kell olvasnia annak, aki nem ismeri az ilyen háromismeretlenes egyenleteket.

Kisék lakása kétszobás volt. A régi gyerekszobába húgom családja költözött, az ebédlőbe pedig öcsém és anya. Külföldi olvasóinknak azt is el kellene magyaráznunk, hogy ezekben a leválasztott és elfelezett, közös lakásokban a szobák nem külön bejáratúak. Húgoméknak – útban a konyha felé – anyámon és öcsémen kellett átjárniuk.

Érthető, hogy az öröm nem tartott sokáig. Ernőt gyakran megittatták az ügyfelei, megtudhatta, hogy anyáknak az ordítózásban milyen nagy gyakorlata van. Húgom is beletanult a szerepébe, csak édes öcsém hallgatott. Jó alvó volt, és messze – Délegyházán – tanított.

Érthető, hogy egy ilyen eszmecsere után anyánk hirtelen elköltözött. Kivett egy albérleti szobát a Lágymányoson. Azután – nem tudta volna fizetni? – egyszer csak visszaérkezett.

Mindezt fenntartásokkal, természetesen. Ő maga soha nem beszélt ezekről az időkről, amit elmondok, csak öcsémtől és húgomtól tudom.

A megoldás az lett volna, ha Sinkáék – nincsenek. Így azonban megkezdődött a harc a két család között. Anyánk, szokásához híven, ismét hármasként javasolt, ezúttal a Virányos úton. Visszaautasítás esetén jöhetett a feketelevés. Vízmelegítő felszerelését nem engedélyezték a gázművek, és Sinkáék „leválasztása, illetve oldalbejárat építése” ugyancsak akadályokba ütközött. A garázs – velük is – garázs maradt.

– „Szeretnék mielőbb visszakerülni a saját tulajdonomba!” – ezzel a segélykiáltással zárul anyánk levele. Azt, hogy nem volt már saját tulajdona, nehezen szokta meg.

Időközben a házban is zajlik az élet. Kishúgom orrba vágja – „tettleg bántalmazza” – Pétert, a Sinka gyereket, és ez feljelenti őt. A kiküldött nyomozó megállapítja, hogy Zsóka fel sem éri Sinka Péter orrát, és lezárja az ügyet.

Másnap Sinkáék befalazzák a lépcsőt, nem tud kimenni a család. A falat Ernő ledönti, öcsém pedig lezárja a házmesterlakáson át vezető kéménycsövet. Fűteni ezentúl nem lehet. A kémény bekötése – mondják – amúgy is törvénytelen.

Anyánk tehát visszaköltözik az ebédlőbe. Folytatódik a harc, ezúttal közte és húgom között. Anya mindent a gyerekeire íratott: ha elmegy innen, kint van az utcán. Állása nincs. Most először keríti hatalmába a félelem.

* * *

Az utolsó csepp – mert mindig van egy utolsó csepp – az, hogy anyáknak udvarlója lett. Ő pedig hazahozta ezt a Bandi bácsit, mi mást tehetett. Csak úgy. Zsóka benyitott a fürdőszobába, és hát ott trónol egy idegen. Anya még azt is elvárta volna tőle, hogy ő mossa ki a vén gavallér szennyesét. Teknőben, mert akkor ugye nem volt még mosógép, és a gyerekekre Zsóka amúgy is mindennap mosott.

És mintha mindez nem lett volna elég, egy szép napon vele is kikezdett ez az aktakukac. Húgom gyesen volt, ez pedig elkezdett udvarolni, délelőtt, amikor mindenki dolgozott. Zsóka nem szívesen mesélte ezeket a részleteket. Ölelgette őt – így mondta: ez a „vén takony”. Még egy levelet is írt neki.

Lett valami dulakodás, Ernő azt mondta: szólj anyádnak, mert én agyoncsapom! Anya pedig Bandi bácsinak fogta pártját, érdekes, hogy az ilyen esetekben nem a lányok mellé állnak az asszonyok.

No mindegy, anyánk lekurvázta Zsókát, az aktakukac pedig telket vett a Törökbálinti úton.

Akkor, 1963 tavaszán kapott anya először vízumot. Kint vártuk őt, az osztrák határon, a feleségem és a két gyerek, az apró francia népkocsiban.

Haza szeretett volna hozni minket, most már ezt is értem. Mi akkor éppen külön éltünk, munkám se volt, de arról, hogy hazatelepüljek, szó sem lehetett. Pedig még csak nem is sejtettem, hogy anyám honnan, a pokol milyen mély bugyrából érkezett. Ha tudom, talán vissza sem engedem.

Ő maga semmit se mesélt. Egyetlenegyszer mondta, azt is már csak este, mikor lefeküdt, hogy minden más lenne, „ha te velünk élnél, fiam...”. Eggyel többen lennénk! De ez akkor, mondom, eszembe se jutott. Olyannyira nem, hogy hazaküldtem hozzá nyaralni szegény, gyanútlan kisfiamat.

Nagy tévedés volt ez a francia út. Ambíció és idealizmus? Nem is értem. Hogyan képzelhette anyám, hogy csak azért, mert amnesztiát hirdettek, hazarohanok?! Itt már megjelentek a könyveim, látnia kellett, hogy ha szűkösen is, de valahogyan megvagyok. Elmúlt egy hónap, és mi semmiről se beszéltünk. Öcsém akkor már házasodni készült, mi több, építkezni akart. A tervrajzokat magával hozta anyánk, lett volna abban a házban nekem is egy lakás, de azután nem merete megmutatni a családi fészket, amiről egész úton álmodozott.

Még az ajándékokkal megtömött koffert is bontatlanul hagyta az albérleti szobámban, az ágy alatt.

Öcsém csendesen, a maga módján élte túl a hadiállapotokat. Az esküvője után anyósáékhoz költözött, a fényképeken, amit elküldött nekem, egy szép fiatal lány is mosolyog. Arról, hogy mi más történt a családban, ő is és húgom is mélyen hallgatott.

Úgy képezem, hogy öcsém és Bandi bácsi távozása után lett a házban egy kis nyugalom. Ernő és anya jól megértették egymást, ha valami nem tetszett nekik, legfeljebb ordítottak egy nagyot. De utána visszaültek a képernyő elé. Anya a Vasasnak, Ernő pedig az Újpestnek, a lila-fehéreknek szorított.

Apánkhoz rendszeresen bejárt a húgom. Hazahozta és kimosta a szennyesét, levágta a körmét, felvarrta az ingére a gombokat. Apa lediktált neki egy-egy levelet látogatónapokon.

Ezekből az episztolákból azonban nem tudtam kihámozni az otthoni állapotokat. Legfeljebb annyit, hogy az elfekvőkórházakban béke volt, nyugalom, és hogy apánk most is, mint kislánykorában, bálványozta a húgomat.

* * *

A telkem – anya ajándéka – továbbra is ott árválkodott az utca végén. Már lemondtam róla, azoknak, akik Nyugatra távoztak a forradalom bukása után, ajánlatos volt minden ingó és ingatlan vagyonukról lemondani.

Most azonban öcsém eladta a részemet. Kétszer is, mert az első vevőtől visszavette. Annak, aki egy ügynevezett jogállamban él, nehéz elképzelni az ügyeskedések és kombinációk változatait, amiket produkált az élet a távoli Kelet országaiban.

A lényeg: míg odaát, a szomszédban állt a harc, Alex elkezdte építeni a házát. Igaz, hogy hamarosan abbahagyta, a pénz elfogyott. De addigra már álltak a falak.

Meglett az újabb lakáscsere is. Rakovszkiné, a házmesterlakás bérlője ugyanis húsz év után végre megkapta az útlevelét, és Ausztriába távozott. Anyánk elfoglalhatta az apró alagsori lakást, és így öcsém után végre-valahára ő is elköltözött.

A garázsba öcsém anyósa került, az ő krisztinavárosi szoba-konyhája pedig Sinkáék tulajdona lett. Amikor meghalt a mama, öcsém sógora vette át a helyét. A garázsban soha semmi sem volt végleges.

Anya a házunk alagsorában, a házmesterlakásban élte le a fél évszázadot, amit odaítéltek neki az égi „illetékesek”, akikre anno nagyapánk hivatkozott.

Ilyen körülmények között látogatott meg minket másodszor. Akkor már a burgundi birtokon éltünk, és összeházasodtunk harmadszorra is. Arra, hogy hazatelepüljünk, egyre kevesebb volt a remény.

Anyám ezúttal sem volt beszédesebb, mint első utazása idején. Hatvanéves lett, a születésnapján érkezett, de nekünk még ezt se mondta meg. Ott, a francia tanyán látnia kellett, hogy hiábavaló volt a házért és a kertért való évtizedes küzdelem. Hogy ez a kis tanya itt a mi számunkra előreláthatóan végleges.

Akkor történt, hogy összecsomagolt, és elindult a vasútállomás felé. Egyedül, gyalog. Aznap láttam utoljára sírni. Azon a keskeny földúton.

Ezek már Miklós bácsi évei voltak, az utolsó szerelem. Mellette hosszú, szép öregkora lett. Tanítványok jártak ki hozzá, megbékült a világgal. Elmúlt már nyolcvanéves, amikor ágynak döntötte egy buta baleset. Az állatvásárban, ahová évről évre kijárt, fellökték – mint mondta – a nyugatnémetek.

Öcsém minden reggel átment hozzá az utolsó években. Befűtött, elkészítette a reggelijét. Az ebédet is ő hozta neki, ételhordóval, az iskolából, ahol tanított.

Zsóka bevásárolt, és ha rászánta magát, kitakarított. Ez a munkamegosztás hosszú éveken át hibátlanul működött.

Amikor átnéztem a papírjait, megdöbbenett, hogy anya milyen sokat betegeskedett. Ő maga soha nem panaszkodott, mi pedig még azt se vettük észre, hogy már régen rokkantnyugdíjas, hatvanévesen. A gyerekek azt hiszik, hogy a szüleik örök életűek. Számomra is természetes volt, hogy minden hónapban kaptam tőle egy szálkás, németes betűkkel írt hosszú levelet.

Utolsó éveiben kiült a kapuba, amikor tudta, hogy már leszállt a gépem. A repéri buszt még ma is ott állítom meg, a kiskapuban. Nézem a régi házat. Anyám őrhelyét, amit nem hagyott el soha, és ami most végleg rám maradt.